

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея
докторів наук із державного управління»**

Громадська організація «Асоціація науковців України»

«Наука і техніка сьогодні»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія
«Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*

Випуск № 10(24) 2023

Київ – 2023

Publishing Group «Scientific Perspectives»

**Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors of
Sciences in Public Administration»**

Public organization «Association of Scientists of Ukraine»

"Science and technology today"
***("Pedagogy" series, "Law" series, "Economics" series, "Physical
and mathematical sciences" series, "Technics" series)***

Issue № 10(24) 2023

Kiev - 2023

**«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право»,
Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»):
журнал. 2023. № 10(24) 2023. С. 469**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 №320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та педагогіки (спеціальності – 015 - Педагогічні науки; 076 - Економічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 №530 журналу присвоєно категорію "Б" із права (спеціальність – 081 Юридичні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 10.10.2022 №894 журналу присвоєно категорію "Б" із техніки (спеціальність - 122 Комп'ютерні науки)

Журнал видається за підтримки Міждержавної гільдії інженерів консультантів, Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 24.08.2023, №9/8-23)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible

Головний редактор: Сопілко Ірина Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Відмінник освіти України, Лауреат Премії Президента України для молодих вчених, Лауреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок, академік Академії наук вищої школи України, Заслужений юрист України (Київ, Україна)

Редакційна колегія

- Артемчук Володимир Олександрович - доктор технічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України (Київ, Україна)
- Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Будник Вікторія Анатоліївна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій Державного університету інфраструктури та технологій (Київ, Україна)
- Волк Павло Павлович – доцент кафедри водної інженерії та водних технологій Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Гирка Ольга Ігорівна - кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю Львівського торговельно-економічного університету (Львів, Україна)
- Гнатюк Сергій Олександрович - кандидат технічних наук, доцент, заступник декана факультету аеронавігації, електроніки та телекомунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Дацій Олександр Іванович - доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
- Дівізніюк Михайло Михайлович - доктор фізико-математичних наук, професор, Завідувач відділу Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи "Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України" (Київ, Україна)
- Дяденчук Альона Федорівна - кандидат технічних наук, старший викладач кафедри вищої математики і фізики Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (Мелітополь, Україна)
- Забулонов Юрій Леонідович - доктор технічних наук, професор, Член-кореспондент НАН України, директор Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України» (Київ, Україна)
- Ільїн Валерій Юрійович - доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
- Ільїна Анастасія Олександрівна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління і адміністрування Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)
- Кардаш Оксана Любомирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматичної, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)

- Квасніков Володимир Павлович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Коваленко Валентин Васильович - доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Київ, Україна)
- Коваленко Олена Михайлівна - кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
- Комнатний Сергій Олександрович - докторант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)
- Кравчук Володимир Миколайович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Кузьмич Людмила Володимирівна - доктор технічних наук, головний науковий співробітник Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України (Київ, Україна)
- Куницький Сергій Олегович - кандидат технічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник науково-дослідної частини Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Лук'янчук Олександр Петрович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри будівельних, дорожніх, меліоративних, сільськогосподарських машин та обладнання Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Маджд Світлана Михайлівна - доктор технічних наук, професор, професор кафедри зеленої економіки та економіки природокористування Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління (Київ, Україна)
- Мануель Давид Массено - доцент відділу права та захисту даних, старший науковий співробітник і член координаційного комітету лабораторії UbiNET, запрошений член PDPC, член-консультант комісії цифрового права муніципальних адвокатських колегій Кампінаса та Прая-Гранде (Сан-Паулу), а також Комісії з інновацій, управління та технологій муніципальної адвокатської колегії Гуарульюса, коментатор ЮДА, почесний член IDEIA Institute, член Наукового комітету MICHR, член EDEN, член-кореспондент RedNAC, член UMAU, член-кореспондент UBAU (Португалія)
- Микитин Тарас Миронович - кандидат технічних наук, завідувач кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- Миргород-Карпова Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
- Мізюк Вікторія Анатоліївна - кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- Мірошніченко Валентина Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (Хмельницький, Україна)
- Міхальський Томаш – доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
- Огієнко Микола Миколайович - кандидат технічних наук, професор кафедри організації авіаційних робіт та послуг Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Одарченко Роман Сергійович - завідувач кафедри телекомунікаційних та радіоелектронних систем Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Оніщенко Наталія Миколаївна - доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (Київ, Україна)
- Опанасенко Володимир Миколайович – доцент кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Охрімченко (Жмурко) Тетяна Олександрівна - старший науковий співробітник кафедри комп'ютеризованих систем управління Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Павлов Костянтин Володимирович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва і маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
- Поліщук Віталій Васильович – кандидат сільськогосподарських наук, завідувач відділу зрошення, відділення меліорації Інституту водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук України (Київ, Україна)
- Приходькіна Наталія Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
- Стахова Анжеліка Петрівна – старший викладач кафедри комп'ютеризованих електротехнічних систем та технологій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Турчинова Ганна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Фесенко Андрій Олексійович - кандидат технічних наук, асистент кафедри кібербезпеки та захисту інформації Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Київ, Україна)
- Черненко Варвара Петрівна - кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри інформатики і вищої математики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (Кременчук, Україна)
- Чернуха Надія Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
- Чумак Оксана Володимирівна - доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
- Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- Шеремет Інеса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- Якимчук Аліна Юріївна - доктор економічних наук, професор, Академік економічних наук України, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- Якимчук Олег Феодосійович - керівник групи білінгу Відділу бізнес-систем Департаменту інформаційних технологій ПРАТ «Рівнеобленерго» (Рівне, Україна)
- Яцишин Андрій Васильович - доктор технічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності Державної установи Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України (Київ, Україна)

Стаття розміщена в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Право»

Бержанір А.Л., Запорожець М.О.

*ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У
ЗДОБУВАЧІВ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ОСВІТИ*

11

Грабар Н.М.

*НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ОСКАРЖЕННЯ
РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ТА ПРИВАТНОГО
ВИКОНАВЦЯ В УКРАЇНІ*

20

Дихта Н.М., Явдошук А.А.

*АКТУАЛЬНІСТЬ УКЛАДАННЯ ФІДУЦІАРНИХ ДОГОВОРІВ НА
ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ*

32

Долинська М.С.

*ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ
У НОТАРІАЛЬНОМУ ПОРЯДКУ*

40

Забзалюк Д.Є.

*ЗАХОДИ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ У ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇНАХ*

51

Пархета В.І.

*ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ*

61

Старжинський В.В.

*ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСЬКИМ ДІЯМ, СПРЯМОВАНИМ НА
НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ АКТИВАМИ
АГРОВИРОБНИКІВ*

71

Федоров О.В.

*СИСТЕМНІЙ АНАЛІЗ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ З МЕТОЮ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕТОДИК ВИВЧЕННЯ
ЗЛОЧИННОСТІ*

81

Цебенко С.Б.**90***КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ ПІД ЧАС
ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА***СЕРІЯ «Економіка»****Іжевський П.Г., Кашуба Л.В.****103***ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В
УКРАЇНІ***Келеберда Т.В., Далик В.П.****112***УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД***Маслак О.І., Глазунова О.О., Пирогов Д.Л., Титаренко І.О.,
Глазунов В.В., Гришко В.М.****126***СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО
ВЕКТОРУ***Николюк О.М., Борисенко Я.В., Оленюк Д.О.****137***ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПРОДУКЦІЇ
ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК КЛЮЧОВОГО ФАКТОРУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ***Писаренко С.В., Бабич А.В., Драб А.М.****147***ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО
БІЗНЕСУ***Чернега І.І., Костюк В.С., Ревуцька А.О., Пархоменко Л.А.****156***СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД:
ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДІВ***СЕРІЯ «Педагогіка»****Kuleshova K.I.****169***TEACHING ARABIC LANGUAGE USING MATERIALS BASED ON
POLITICAL DISCOURSE*

Sharov S.V., Zinovieva O.H.

MEDIA LITERACY AS A NECESSARY COMPONENT OF MODERN HUMAN

178

Авраменко Є.В., Опанасенко В.П., Самусь Т.В.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ АГТЕСН-ІННОВАЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

188

Бай Ю.М., Калабська В.С.

ТВОРЧИСТЬ МИТЦІВ ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОП МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО (НА ПРИКЛАДІ УЧБОВИХ КОЛЕКТИВІВ М. УМАНІ)

198

Білай Д.В.

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИСТЬ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕРУКАРЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

206

Вовк Л.А.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАРУБІЖНОМУ ТА ВІТЧИЗНЯНОМУ ДОСВІДІ

218

Гедзик А.М., Сусла Н.М.

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ ГРАФІЧНИХ РОБІТ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

231

Димовська А.К.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ДИСЛЕКСІЮ У СТУДЕНТІВ ФАХОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

240

Дихта Н.М., Явдошук А.А.

ПРОБЛЕМАТИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ У НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

252

Дубовик С.Г., Костенко Т.С.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «РЕЧЕННЯ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

261

Лазаренко С.В.**273**

*ФОНОВІ ЗНАННЯ ЯК ОДНА З ПЕРЕДУМОВ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ
З СУЧАСНИМИ МЕДІАТЕКСТАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ*

Мироненко Н.В., Абрамова О.В., Пуляк О.В.**284**

*ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ
МЕДІА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ*

Примакова В.В.**295**

*ЗМІСТ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІН «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»
ТА «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(ВІД 60-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ ДО СЬОГОДЕННЯ)*

Пугач В.М.**306**

*ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ОСВІТИ*

Сороквашин С.В.**320**

*ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ*

Ткаченко Н.М., Гриценко А.П.**330**

*ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ*

Чубрей О.С., Мельник Н.В., Мельник А.В., Підгірна В.Н.**340**

*ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВОЇ
СКЛАДОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ*

СЕРІЯ «Фізико-математичні науки»

Арнаутов А.Г.**350**

*НАШ НОВИЙ СПЕКТР ВИДИМОГО СВІТЛА - РЕЗУЛЬТАТ ПОВТОРНОЇ
ДИСПЕРСІЇ КЛАСИЧНОГО СПЕКТРА НЬЮТОНА (повідомлення
п'яте про новий спектр видимого світла)*

СЕРІЯ «Техніка»**Kaliuta K.***UTILIZING MACHINE LEARNING FOR DATA ANALYSIS IN SALESFORCE*

371

Айзенберг Є.А.*МОДЕРНІЗАЦІЯ СТЕКУ ПРОТОКОЛІВ TCP/IP ДЛЯ РОБОТИ У МЕРЕЖАХ З НИЗЬКОЮ ПРОПУСКНОЮ ЗДАТНІСТЮ*

384

Дроздюк В.А., Новицький В.Я.*КОМПЛЕКСНА МЕТОДИКА АВТОМАТИЗОВАНОЇ ОБРОБКИ ДАНИХ В СИСТЕМАХ ВИХРОСТРУМОВОЇ ДЕФЕКТОСКОПІЇ*

397

Єврейнова Н.А., Іваннікова О.С., Журавель В.В.*ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ СТРАХОВОГО ФОНДУ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ВТРАТИ ІНФОРМАЦІЇ*

408

Запорожцев С.Ю., Ільге І.Г., Юр'єва Т.І.*КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ДЕФЕКТНИХ ДІЛЯНОК ДОРОЖНЬОГО ПОКРИТТЯ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ДОРОЖНЬО-БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕХНІКИ*

421

Ковальський Б.М., Гавриш Б.М., Писанчин Н.С.*ТАМПОДРУК ЯК СПЕЦВИД ДРУКУ – ВИКЛИКИ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА*

433

Козубцов І.М., Шаповал В.М., Стойчев М.І., Глобін А.В.*ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНА СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО МОНІТОРИНГУ ЧАСТОТНОЇ І ЗАВАДОВОЇ ОБСТАНОВКИ ДЕКАМЕТРОВОГО ДІАПАЗОНУ В ІНТЕРЕСАХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ*

442

Рзасва С.Л., Гамалій В.Ф.*СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ*

455

Шановні колеги!

Вийшов № 10(24) 2023 фахового журналу категорії Б «Наука і техніка сьогодні».

Репрезентований вашій увазі випуск містить цікаві та змістовні наукові статті, присвячені питанням розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном.

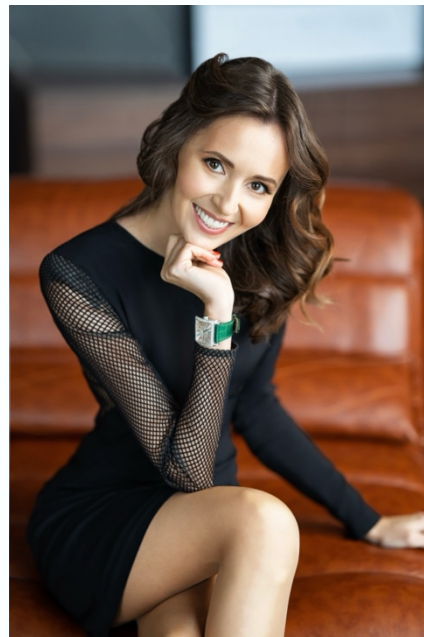
Високий професіоналізм редакції, авторів прагнення якісно та неупереджено висвітлювати на шпальтах журналу наукові розвідки створили його високий авторитет.

За нами перемога! Слава Україні!

З повагою,

директор Видавничої групи «Наукові перспективи»,
кандидат наук з державного управління, доцент

Ірина Жукова

УДК 373.31

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10\(24\)-261-272](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10(24)-261-272)

Дубовик Світлана Григоріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, <https://orcid.org/0000-0002-8564-0693>

Костенко Тетяна Сергіївна студентка Факультету педагогічної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, <https://orcid.org/0009-0008-2355-5099>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «РЕЧЕННЯ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто актуальні питання вивчення розділу «Речення» на уроках української мови в початкових класах. Акцентовано увагу на організаційно-методичній системі опрацювання означеного розділу в початковій школі. Схарактеризовано види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні) й інтонаційним оформленням (окличні, неокличні), головні (підмет і присудок) і другорядні члени речення, однорідні члени речення. Розглянуто лінгводидактичний аспект означеної проблеми. Описано програмові вимоги до вивчення розділу «Речення» в 2 – 4 класах. Проаналізовано й продіагностовано стан засвоєння молодшими школярами синтаксичних понять «речення», «члени речення», «однорідні члени речення». Обґрунтовано доцільність застосування методики формування синтаксичних понять на уроках вивчення означеного розділу. Зазначено педагогічні умови ефективного опрацювання учнями початкових класів розділу «Речення» як основи для подальшого вивчення синтаксису у середній і старшій школі. Проведено моніторинг ефективності розроблених організаційно-методичних основ засвоєння розділу «Речення» в початковій школі. Подано комплекс доцільних методів і прийомів, форм і засобів початкового навчання синтаксичного матеріалу. Визначено важливі напрями роботи вчителя з формування в молодших школярів поняття про різні види речень (за метою висловлювання, інтонаційним оформленням): формування синтаксичних умінь визначати, доповнювати, добирати, будувати речення; розвиток умінь виконувати синтаксичний розбір речення. Розроблено систему вправ і завдань із синтаксису, які доцільно застосовувати на уроках вивчення основних синтаксичних одиниць. Зазначено методичні рекомендації для вчителів початкової школи з питань організації вивчення розділу «Речення» і формування відповідних синтаксичних умінь і навичок учнів.

Ключові слова: синтаксис, речення, види речень, головні і другорядні члени речення, однорідні члени речення, синтаксичні вправи і завдання, синтаксичний розбір речення, організаційно-методична система.

Dubovyk Svitlana Hryhoriivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education, Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv University, <https://orcid.org/0000-0002-8564-0693>

Kostenko Tetiana Serhiyivna Student of the Faculty of Pedagogical Education, Borys Grinchenko Kyiv University, <https://orcid.org/0009-0008-2355-5099>

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL BASES OF STUDYING THE SECTION "SENTENCE" IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. The article deals with the topical issues of studying the section "Sentence" in Ukrainian language lessons in primary school. The attention is focused on the organisational and methodological system of studying this unit in primary school. The types of sentences are characterised according to the purpose of expression (narrative, interrogative, exhortative) and intonation (exclamatory, nonexclamatory), main (subject and predicate) and secondary members of the sentence, homogeneous members of the sentence. The linguodidactic aspect of the problem is considered. The programme requirements for studying the section "Sentence" in grades 2-4 are described. The state of mastering the syntactic concepts of "sentence", "sentence members", "homogeneous sentence members" by primary school pupils is analysed and diagnosed. The expediency of applying the methodology of forming syntactic concepts in the lessons of studying this section is substantiated. The pedagogical conditions for effective study of the section "Sentence" by primary school pupils as a basis for further study of syntax in middle and high school are indicated. The effectiveness of the developed organisational and methodological foundations for mastering the "Sentence" section in primary school has been monitored. The complex of expedient methods and techniques, forms and means of primary teaching of syntactic material is presented. The important directions of the teacher's work on forming the concept of different types of sentences (according to the purpose of expression, intonation) in primary school pupils are identified: formation of syntactic skills to define, supplement, select, build sentences; development of skills to perform syntactic sentence analysis. A system of exercises and tasks on syntax has been developed, which should be used in lessons of studying basic syntactic units. The methodological recommendations for primary school teachers on the organisation of studying the section "Sentence" and the formation of appropriate syntactic skills of pupils are given.

Keywords: syntax, sentence, types of sentences, main and secondary members of the sentence, homogeneous members of the sentence, syntactic exercises and tasks, syntactic analysis of the sentence, organisational and methodological system.

Постановка проблеми. Однією з ключових задач початкової мовної освіти є формування комунікативної компетентності молодших школярів. Розділ «Речення» є важливим складником, який є базовим у комунікативній підготовці учнів початкової школи. Проте, вивчення цього розділу «Речення» може виявитися складним для учнів 1 – 4 класів, оскільки молодші школярі ще не мають достатньої лінгвістичної підготовки, відсутнє розуміння сутності складних синтаксичних одиниць. Крім цього, навчання розділу «Речення» вимагає певної організаційно-методичної підготовки вчителя початкової школи.

Одним із важливих питань лінгводидактики у вивченні розділу «Речення» в початковій школі є розроблення ефективних організаційно-методичних підходів, які дозволять забезпечити опанування основ синтаксису, зберігаючи при цьому зацікавленість в учнів та їхню мотивацію до навчання української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в галузі навчання української мови в початковій школі свідчать про важливість вивчення розділу «Речення». Раніше цей складник початкового курсу української мови розглядався в контексті граматики та правопису, проте останні дослідження вказують на те, що система вивчення речень має бути комплексною і містити елементи мовленнєвої діяльності.

Н.Ф. Грозан проводить аналітичний огляд теорій дослідження складників речення в класичному та сучасному мовознавстві [1]. Н.М. Дика висвітлює роботу над реченням, пов'язану з вивченням лінгвістичних понять у контексті аналізу складнопідрядних речень [2]. Р.С. Дружененко в роботі над проблемою навчання синтаксису простих речень, використовує функціональний підхід та подає лінгвістичний коментар щодо цієї проблеми [3]. Г.Л. Каптур досліджує теоретичні основи формування мовної особистості, зосереджуючись на процесі навчання синтаксису складнопідрядного речення в українській мові [4].

О.Д. Кулик проводить аналіз граматико-стилістичного аспекту вивчення складних багатокомпонентних речень; пропонує цікаві та змістовні вправи, які допоможуть учням краще зрозуміти стилістичну виразність таких синтаксичних структур [5]. Н.Ф. Попович досліджує головні аспекти формування в учнів знань про речення, з'ясовує особливості вивчення речення як мовної й мовленнєвої одиниці, окреслює найбільш ефективні методи формування знань про речення [6].

Ю.К. Ричагівська аналізує аспекти вивчення складного речення, які вітчизняна лінгвістика сформувала ще в другій половині ХХ ст. [7]. І.І. Руміга з'ясовує основні підходи до аналізу речення як синтаксичної одиниці [8]. Науковець Ю.Б. Сорочан досліджує проблеми, пов'язані з організацією мовленнєвої системи, яка базується на складній взаємодії різних структур головного мозку. Також він розглядає питання діагностики рівня розвитку синтаксичного компонента граматичної структури речення на рівні сприйняття мовлення. [9]. С.С. Щупко приділяє увагу лінгвістичним основам навчання синтаксису складного речення у школі [10].

Огляд статей дає змогу ознайомитися з різними підходами і методами вивчення синтаксису речення, що може бути корисним для вчителів початкової школи. Крім того, наукові праці дозволяють зрозуміти, які аспекти синтаксису речення є найбільш важливими для засвоєння української мови, які методики можуть бути ефективними для навчання дітей різних вікових груп. Отже, зазначені дослідження відображають актуальність проблеми вивчення речень та сприяють поліпшенню якості навчання синтаксису української мови в початковій школі.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Одним із невіршених питань у цій проблемі є питання розроблення організаційно-методичної системи, що забезпечить засвоєння молодшими школярами розділу «Речення», дозволить ефективно навчати дітей складати й аналізувати речення, використовуючи їх у власному мовленні під час комунікації.

На нашу думку, також важливо враховувати індивідуальні особливості учнів під час вивчення цього розділу, оскільки у навчанні дітей із різними рівнями мовних здібностей доцільно застосовувати диференційований підхід, різні методи і прийоми навчання. У зв'язку з цим, необхідно розробити індивідуальні програми навчання для дітей з різними рівнями мовних здібностей і комунікативної підготовки, що дозволять їм ефективно опанувати розділ «Речення». Крім того, важливо використовувати інтерактивні форми роботи (роботу в парах, роботу у групах), рольові ігри, мовленнєві ситуації, щоб забезпечити формування мовної особистості молодшого школяра.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження організаційно-методичних основ вивчення розділу «Речення» в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. У початковій школі вивчення елементів синтаксису має особливе значення, оскільки основною метою уроків української мови є допомога учням в оволодінні граматичною структурою рідної мови, збагачення їхнього мовлення різними синтаксичними конструкціями і способами висловлення думки, підвищення рівня розвитку мовлення. Речення є основною одиницею зв'язного мовлення, тому важливо

працювати над його засвоєнням систематично, цілеспрямовано на кожному уроці української мови [10, С. 71 – 74].

Розглянемо лінгводидактичні аспекти вивчення розділу «Речення» в початковій школі. Молодші школярі мають засвоїти, що речення складається зі слів, слова в реченні виконують роль головних або другорядних членів, які виражаються повнозначними або неповнозначними частинами мови. Іноді учні не усвідомлюють роль неповнозначних слів у реченні через недостатні знання. Це може призвести до того, що діти пропускатимуть службові слова під час складання і написання речення. Розуміння ролі кожного слова у реченні допоможе учням уникнути таких помилок. Учителі початкової школи мають працювати над тим, щоб учні вміли розрізняти повнозначні і неповнозначні слова. На дошці можна зазначити модель будови речення, позначаючи повнозначні слова довгою лінією, а неповнозначні – короткою.

У період навчання грамоти учні засвоюють як формальні, так і смислові ознаки речення, зокрема те, що речення є засобом вираження думок, має розповідну, питальну чи окличну інтонацію, складається зі слів, пов'язаних за змістом і граматично, може виконувати різні функції, а саме: розповідь, запитання, ствердження або заперечення. Для того, щоб учні зрозуміли правильну будову речення, важливо, щоб вони усвідомили кожен його ознаку під час виконання відповідних синтаксичних вправ. Учителеві потрібно пам'ятати, що правильні уявлення про речення та його будову можуть сформуватися лише тоді, коли учні розуміють кожен ознаку.

Отже, вироблення початкових уявлень про речення і його будову у молодших школярів має відбуватися в певній послідовності, а саме:

1. Уповільнене читання речення з чітким вимовлянням неповнозначних (службових) слів.
2. Графічне зображення кількості слів у реченні.
3. Повторне читання речення в нормальному темпі.
4. Порівняння вимови і написання.

Перший етап передбачає уповільнене читання речення з чітким вимовлянням неповнозначних (службових) слів – це дозволяє учням краще розібратися у структурі речення та усвідомити роль службових слів. На другому етапі застосовується графічне зображення кількості слів у реченні – це допомагає учням краще усвідомити кількість повнозначних та неповнозначних слів у реченні. Третій етап передбачає повторне читання речення в нормальному темпі – це дає можливість учням зіставити власне усвідомлення речення з його фактичною вимовою. На четвертому етапі відбувається порівняння вимови і написання – це дозволяє учням зрозуміти, як написання службових слів пов'язано з їх вимовою та роллю в реченні [8, С. 306 – 307].

Таким чином, ці етапи спрямовані на розвиток у молодших школярів навичок усвідомлення речення як структури, його частин та їх ролі в реченні. Це дуже важливий етап у процесі навчання грамоти та розвитку мовленнєвих умінь учнів початкової школи.

Для того, щоб учні могли впевнено та вміло вживати слова у складі речення, потрібно навчати їх створювати речення самостійно, використовуючи різні методи: за схемами, з використанням малюнків, поданих слів, певної теми тощо. Процес вивчення синтаксису речення має бути систематичним та поетапним, щоб молодші школярі могли поступово оволодівати різноманітними синтаксичними вміннями і навичками.

Правильне розуміння основи речення – головних членів речення, а саме: підмета і присудка, є найважливішим та найскладнішим етапом під час опанування граматики. Цей процес може зайняти досить багато часу та потребує уваги та наполегливості від учнів. Для того, щоб діти зрозуміли ці поняття, вони мають абстрагуватися від конкретних прикладів та зосередитися на загальній сутності «підмета» і «присудка» як граматичної основи речення. Таким чином, важливим є послідовне опрацювання цих понять, крок за кроком.

На першому етапі (у 1-му та 2-му класах) молодші школярі навчаються розуміти зміст речення – те, про що говорять у реченні і що про це говорять. Починаючи зі смислового аналізу, учні визначають головний смисл речення, а потім навчаються ставити граматичні питання, щоб зрозуміти, хто або що є виконавцем дії (підмет), яку дію виконує (присудок). На цьому етапі, навчання основи речення проводиться практично, без вивчення складних теоретичних знань про частини мови [2, С. 37 – 42].

Другий етап навчання (3 клас) передбачає засвоєння теоретичних понять про «основу речення», «члени речення», «головні члени» – «підмет» і «присудок». Учні мають зрозуміти, що певні слова у реченні відповідають на певні питання та є членами речення. Засвоєння цих понять відбувається шляхом вивчення елементів теорії синтаксису.

Для того, щоб сформулювати поняття про головні члени речення вже з самого початку й уникнути ототожнення підмета з іменником та присудка з дієсловом, у роботі з третьокласниками використовуються доступні для їх розуміння способи вираження головних членів. Особливо важливо навчити дітей правильно ставити питання до присудків, які можуть бути виражені різними формами дієслова (особовими, часовими, видовими). Шляхом порівняння форм дієслова-присудка та відповідних питань можна допомогти учням зрозуміти, як зв'язані підмет і присудок. На уроці, присвяченому вивченню головних членів речення, можна використати таблицю з різними формами дієслів та відповідними питаннями.

Учням потрібно зрозуміти, що підмет і присудок є рівноправними членами речення, тому можна аналізувати речення, починаючи з постановки питання до підмета або присудка. У 3 класі діти вивчають, що в реченні є другорядні члени, які можуть вказувати на різні ознаки предметів або обставини дії, і це дуже важливо для розуміння основної думки речення. Щоб учні зрозуміли це, потрібно порівнювати різні речення та звертати увагу на переваги поширених речень, які містять більше інформації та є образними й емоційними. Для того, щоб учні запам'ятали ці знання, доцільно постійно застосовувати різні тренувальні вправи – як аналітичні, так і синтетичні.

Учням третього класу потрібно засвоїти, що між підметом і присудком є двосторонній зв'язок, а між іншими членами речення – односторонній. Щоб допомогти учням розрізнити сполучення підмета з присудком від інших сполучень слів, рекомендуємо використовувати певні завдання з чіткими вказівками. Наприклад, учні можуть назвати спочатку сполучення підмета з присудком, а потім – інші сполучення слів у реченні. Також можна використовувати завдання на встановлення зв'язків між членами речення за допомогою питань, зосереджуючись передусім на зв'язку між підметом і присудком. До того ж, учні можуть виконувати завдання на виписування залежних слів та їх питань, щоб зрозуміти зв'язки між словами, крім підмета та присудка.

Робота над установленням зв'язків між словами в реченні для молодших школярів має відбуватися за алгоритмом, а саме: доповнення (поширення) речень за допомогою питань; добір потрібної форми залежного слова; добір залежного слова, що виражає ознаку предмета; установлення зв'язків між членами речення за допомогою питань і виписування сполучень слів парами [3]. На нашу думку, ці етапи роботи допомагають дітям зрозуміти, як правильно будувати речення та встановлювати логічні зв'язки між словами. Це важливий етап у навчанні мови, який допомагає розвивати мовленнєві вміння і навички, сприяє розумінню того, як правильно використовувати мову як засіб спілкування в повсякденному житті.

У 4-му класі учні продовжують закріплювати вивчені раніше знання про головні та другорядні члени речення. Окрім того, в молодших школярів удосконалюються вміння і навички синтаксичного розбору речення. На нашу думку, виконання вправ із синтаксису на закріплення вивченого матеріалу допоможе учням засвоїти одержані знання, оволодіти відповідними синтаксичними вміннями та навичками, підвищити загальний рівень володіння мовою [1, С. 86 – 87].

Четвертокласники також вивчають однорідні члени речення. Проте, це не означає, що учні ознайомлюються з поняттям однорідності вперше. До 4-го класу молодші школярі практично розглядали приклади речень з однорідними

членами, навчалися вимовляти їх із перелічувальною інтонацією. Під час читання окремих речень та текстів учитель початкової школи має завжди звертати увагу на інтонацію перелічування, на наявність коротких пауз між словами та використання ком для позначення цих пауз на письмі, де це необхідно.

Зазвичай, учителі для аналізу пропонують речення з одним рядом однорідних членів, проте важливо також ознайомлювати учнів із реченнями, що містять два або більше ряди однорідних членів, щоб діти навчилися розпізнавати та групувати їх. Важливо, щоб учні засвоїли, що однорідні члени речення можуть мати залежні слова. Також потрібно зосередити увагу на поширенні речень однорідними членами.

Робота над однорідними членами не повинна закінчуватися на уроках української мови, присвячених їх вивченню. Вона має тривати до кінця навчального року під час опрацювання інших тем із граматики. У текстах вправ міститься достатньо речень із однорідними членами, тому вчитель має постійно нагадувати теоретичні відомості про однорідні члени речення і закріплювати пунктуаційні вміння та навички молодших школярів. Також важливо заохочувати учнів використовувати однорідні члени речення під час написання творчих робіт.

У початкових класах також проводять неповний синтаксичний розбір речення відповідно до знань учнів із синтаксису на різних етапах навчання. Зазначимо, що повний синтаксичний розбір здійснюється після вивчення однорідних членів речення в 4 класі.

Важливо зазначити, що під час вивчення розділу «Речення» в початковій школі на уроках української мови доцільно використовувати інноваційні підходи, методи, прийоми і форми активного навчання, а саме: дослідницький підхід, проєктне навчання, робота в групах, робота в парах. Наприклад, учні можуть працювати в групах над створенням власних речень за певними темами; проводити дослідження різних типів речень та їхніх функцій у мовленні [7, С. 149 – 150].

На нашу думку, одним із важливих інноваційних напрямів роботи у процесі опрацювання розділу «Речення» може бути застосування інтерактивних технологій та програмного забезпечення. Наприклад, учителі початкової школи можуть використовувати спеціальні комп'ютерні програми, що допоможуть учням візуально сприймати та аналізувати різні типи речень. Також можна застосовувати інтерактивні дошки, що дозволяють учням взаємодіяти з навчальним матеріалом, створювати речення та проводити їх аналіз. На особливу увагу заслуговує використання інтерактивних підручників та електронних засобів навчання, які допоможуть учням засвоїти навчальний матеріал і перевірити свої знання й уміння в режимі реального часу. Такий

підхід дозволить персоналізувати навчання синтаксису речення та адаптувати його до потреб кожного учня початкової школи.

Іншим інноваційним напрямом роботи на уроці може бути використання ігрових технологій та елементів гри. Наприклад, учні можуть грати у різні мовні ігри, де потрібно скласти речення з певними граматичними структурами. Це дозволить учням не тільки вивчати граматичні правила, але й навчатися застосовувати їх у власній мовленнєвій діяльності під час побудови зв'язних висловлювань.

У методиці навчання української мови в початкових класах синтаксичні вправи з реченням поділяють на два види, а саме: аналітичні, які передбачають аналіз готових речень; синтетичні, які містять завдання на створення речень самостійно. Обидва типи вправ використовуються на різних етапах навчання, та зазвичай синтетичні вправи базуються на аналітичних. Спочатку діти аналізують готове речення, а потім створюють речення такої ж структури самостійно. Синтетичні вправи можуть виконуватись і без попереднього аналізу, але потребують внутрішньої аналітичної роботи мислення, яка допомагає контролювати правильність побудови речення та поєднання слів.

Залежно від рівня самостійності та активності учнів синтаксичні вправи з реченням можуть бути розділені на три групи: на основі зразка, конструктивні та творчі. На нашу думку, застосування різноманітних вправ із синтаксису речення допомагає учням розширювати свої знання про граматичну будову мови та розвивати вміння і навички правильного вживання граматичних структур у власному мовленні. Детально розглянемо типологію вправ із синтаксису речення, яку доцільно застосовувати на уроках вивчення синтаксичного матеріалу в початковій школі.

Вправи на основі зразка – тип вправ із синтаксису речення, який містить завдання – повторити або перебудувати вже готове речення, що є зразком. Учитель може надати зразок речення із певною граматичною структурою, а учні мають повторити його зі змінами в окремих словах чи фразах. Під час виконання таких вправ молодшим школярам необхідно дотримуватися певних правил та моделей побудови речень, що допомагає їм навчатися конструювати різні види речень і засвоювати граматичний лад української мови.

Конструктивні вправи – тип вправ із синтаксису речення, який передбачає самостійне складання речень із окремих слів або фраз, використовуючи вивчені граматичні структури згідно з правилами мови. У процесі виконання таких вправ учні мають визначати послідовність слів і використовувати їх у правильному порядку, щоб утворити змістовне речення.

Творчі вправи – тип вправ із синтаксису речення, який передбачає створення оригінальних речень із використанням вивчених граматичних

правил та нових слів або фраз. Під час виконання таких вправ учні мають застосовувати свої знання, уміння та мовленнєвий досвід, щоб створити цікаві та змістовні речення, які відображають їхні ідеї та думки.

Висновки. Вивчення розділу «Речення» є одним із найважливіших етапів у формуванні мовно-синтаксичної і мовленнєвої компетенцій учнів початкової школи. Засвоєння цього розділу сприяє розвитку й удосконаленню вмінь молодших школярів аналізувати і складати речення, що є необхідним фактором для подальшого формування мовленнєвої особистості учня і розвитку його мовленнєвих здібностей.

Процес формування поняття про речення як основну синтаксичну одиницю є багатоаспектним. Ефективність його визначається важливими умовами, основними з яких є: розроблення організаційно-методичних основ опрацювання розділу «Речення» на уроках української мови в початковій школі, системи методичної роботи щодо формування в учнів умінь і навичок, пов'язаних з аналізом і складанням різних моделей речень. Таким чином, досягненню успішних результатів у засвоєнні базової синтаксичної одиниці сприятиме систематична і послідовна робота, спрямована на засвоєння теоретичного матеріалу про функціонування речення і застосування доцільних підходів і методів, форм і засобів навчання, комплекс вправ і завдань із синтаксису речення.

До перспектив дослідження відносимо: подальше вивчення процесу формування в учнів поняття про різні моделі речень із урахуванням принципу концентризму і наступності між початковою, середньою і старшою ланками освіти; пошук ефективних сучасних підходів, інтерактивних технологій, інноваційних методів і прийомів навчання, що оптимізують процес формування синтаксичних умінь і навичок молодших школярів, сприяють збільшенню мотивації та активності учнів у навчанні синтаксису як складника граматики; подальше дослідження системи вправ із синтаксису речення, спрямованих на розвиток мовленнєвих здібностей учнів початкової школи.

Література:

1. Грозан Н.Ф. Основні концепції вивчення членів речення в мовознавстві. *Вісник Донецького національного університету*. 2015. № 1 – 2. С. 86 – 90.
2. Дика Н.М. Робота з учнями старшої школи над лінгвістичними поняттями: вивчення складнопідрядного речення. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 5 – 6. С. 37 – 42.
3. Дружененко Р.С. Функціональна основа навчання синтаксису простого речення майбутніх учителів української мови і літератури: лінгвістичний коментар. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 1. С. 104 – 115.
4. Каптур Г. Лінгводидактичні засади формування мовної особистості майбутнього вчителя початкових класів у процесі навчання синтаксису складного речення. *Acta paedagogica volynienses*. 2021. № 2. С. 61 – 67.

5. Кулик О.Д. Граматико-стилістичний аспект вивчення синтаксису складних багатокomпонентних речень учнями основної школи. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 387 – 391.

6. Попович Н.Ф. Роль формування знань про речення в розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей молодших школярів на уроках української мови в початкових класах. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. 2017. № 79(3). С. 62 – 66.

7. Ричагівська Ю. Підходи до вивчення складного речення. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. № 2. С. 149 – 152.

8. Руміга І.І. Сучасний стан вивчення речення як синтаксичної одиниці. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2013. № 35. С. 306 – 307.

9. Сорочан Ю.Б. Діагностика синтаксичного компонента граматичної структуризації речення на імпресивному рівні у молодших школярів із моторною алалією. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2014. № 4. С. 330 – 340.

10. Щупко С. Суть компетентнісної методики навчання синтаксису складного речення в основній школі. *Освітні обрії*. 2020. № 2. С. 71 – 74.

References:

1. Hrozyan N.F. Osnovni kontseptsiyi vyvchennya chleniv rechennya v movoznavstvi [Basic concepts of studying sentence members in linguistics]. *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu*. 2015. vol.1 – 2. pp. 86 – 90.

2. Dyka N.M. Robota z uchnyamy starshoyi shkoly nad linhvistychnymy ponyattamy: vyvchennya skladnopyridyadnoho rechennya [Working with senior school students on linguistic concepts: studying a complex sentence]. *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka*. 2015. vol. 5 – 6. pp. 37 – 42.

3. Druzhnenko R.S. Funktsional'na osnova navchannya syntaksysu prostoho rechennya maybutnikh uchyteliv ukrayins'koyi movy i literatury: linhvistychnyy komentar [Functional basis of teaching syntax of simple sentence to future teachers of Ukrainian language and literature: linguistic commentary]. *Osvitlohichnyy dyskurs*. 2015. vol. 1. pp. 104 – 115.

4. Kaptur H. Linhvodydaktychni zasady formuvannya movnoyi osobystosti maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv u protsesi navchannya syntaksysu skladnoho rechennya [Linguodidactic bases of forming the linguistic personality of the future primary school teacher in the process of teaching the syntax of a complex sentence]. *Acta paedagogica volynienses*. 2021. vol. 2. pp. 61 – 67.

5. Kulyk O.D. Hramatyko-stylistychnyy aspekt vyvchennya syntaksysu skladnykh bahatokomponentnykh rechen' uchnyamy osnovnoyi shkoly [Grammatical and stylistic aspect of studying the syntax of complex multicomponent sentences by primary school students]. *Molodyy vchenyy*. 2017. vol. 5. pp. 387 – 391.

6. Popovych N.F. Rol' formuvannya znan' pro rechennya v rozvytku movnoyi ta movlennyevoyi kompetentnostey molodshykh shkolyariv na urokakh ukrayins'koyi movy v pochatkovykh klasakh [The role of forming knowledge about sentences in the development of language and speech competencies of primary schoolchildren in Ukrainian language lessons in primary school]. *Zbirnyk naukovykh prats' Khersons'koho derzhavnoho universytetu*. 2017. vol. 79(3). pp. 62 – 66.

7. Rychahivs'ka YU. Pidkhody do vyvchennya skladnoho rechennya [Approaches to the study of complex sentences]. *Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky*. 2014. vol. 2. pp. 149 – 152.

8. Rumiha I.I. Suchasnyy stan vyvchennya rechennya yak syntaksychnoyi odynytysi [The current state of studying the sentence as a syntactic unit]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya"*. 2013. vol. 35. pp. 306 – 307.

9. Sorochan YU. B. Diahnostyka syntaksychnoho komponenta hramatychnoyi strukturyzatsiyi rechennya na impresyvnomu rivni u molodshykh shkolyariv iz motornoyu alaliyeyu [Diagnostics of the syntactic component of the grammatical structuring of the sentence at the expressive level in primary schoolchildren with motor alalia]. *Aktual'ni pytannya korektsiyanoi osvity*. 2014. vol. 4. pp. 330 –340.

10. Shchupko S. Sut' kompetentnisnoyi metodyky navchannya syntaksysu skladnoho rechennya v osnovniy shkoli [The essence of the competence-based methodology for teaching the syntax of a complex sentence in primary school]. *Osvitni obriyi*. 2020. vol. 2. pp. 71 – 74.

Журнал

«Наука і техніка сьогодні»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)*

Випуск № 10(24) 2023

Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.

Підготовлено рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл.,
м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
e-mail: gotoprint@gmail.com